

ПОРІВНЯЛЬНА ПЕДАГОГІКА

УДК 378.22 (477+438):811.161.2:378.147.014.3

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ “УКРАЇНСЬКА ФІЛОЛОГІЯ” У ЛЬВІВСЬКОМУ ТА ВРОЦЛАВСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТАХ

Галина П’ятакова

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Туган-Барановського, 7, 79005 Львів, Україна*

Розглянуто специфіку підготовки магістрів філології в умовах реформування вищої школи. Проаналізовано зміст навчання магістрів філології за спеціальністю “українська філологія” у Львівському та Вроцлавському (Польща) університетах у контексті дидактичної підготовки випускників; виділено головні проблеми підготовки майбутніх фахівців у сучасних умовах.

Ключові слова: магістр філології, дидактична підготовка, зміст навчання, фахівець, компетенція, програма спеціалізованої підготовки.

Постановка проблеми. Підготовка магістрів філології в Україні відбувається в умовах перебудови змісту освіти, удосконалення програм, підготовки нових курсів та спецкурсів, які б відповідали рівню кваліфікації випускника, сприяли формуванню основних професійних компетенцій. Оскільки зміст вищої освіти – це система знань, умінь та навичок у вигляді компетенцій, що зумовлена цілями та потребами, перспективами розвитку нашого суспільства, науки, техніки, технологій, культури та мистецтва, то вищу освіту потрібно розглядати як результат підготовки магістра за конкретним напрямом. На сучасному етапі виникає необхідність підготовки магістра конкретного напрямку за освітньо-кваліфікаційною характеристикою, беручи до уваги вимоги до випускника та його місце у структурі галузей економіки. Сьогодні ми ще не маємо єдиної освітньої програми підготовки магістра філології, у стадії розробки освітні кваліфікаційні характеристики та освітні програми підготовки. Проте вища школа в Україні набула певний досвід підготовки магістрів у класичних університетах, який варто вивчати та поширювати.

Аналіз останніх праць і публікацій з досліджуваної проблеми дає підстави для ствердження про ґрунтовне вивчення сутності навчального процесу і умов, які забезпечують його цілісність (С. І. Архангельський, Ю. К. Бабанський, В. П. Безпалько, В. І. Бондар, С. У. Гончаренко,

В. С. Ільїн, О. Я. Савченко, М. М. Скаткін, Д. О. Тхоржевський, М. Д. Ярмаченко та ін.); особливостей формування змісту освіти (В. В. Краєвський, В. С. Ледньов, А. М. Сохор, П. І. Ставський, М. І. Шкіль та ін.); проблем активізації самостійної пізнавальної діяльності тих, хто навчається (В. К. Буряк, О. О. Вербицький, Зімня І. О., В. А. Козаков, І. Я. Лернер, О. А. Нільсон, П. І. Підкасистий та ін.); причин удосконалення методів навчання (О. М. Алексюк, Ю. К. Бабанський, М. М. Скаткін та ін.); оптимізації процесу навчання (Ю. К. Бабанський, Б. М. Андрієвський, П. О. Жильцов та ін.).

Водночас у теорії та практиці вищої школи донині недостатньо вивчено сутність і зміст дидактичної підготовки магістра, проблеми відповідності якості підготовки випускника вимогам галузевого стандарту вищої освіти, особливості та труднощі у процесі формування професійних компетенцій магістра.

Формулювання мети статті. Ставили за мету проаналізувати зміст навчання магістрів філології за спеціальністю “українська філологія” у Львівському та Вроцлавському університетах та виділити головні проблеми дидактичної підготовки в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Магістра визначаємо як випускника вищого навчального закладу, який на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра здобув повну вищу освіту, спеціальні уміння та знання, достатні для виконання професійних завдань та обов'язків (робіт) інноваційного характеру певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді економічної діяльності [1, с.174]. Отже, програма підготовки магістра в класичних університетах України складається з чотирирічної програми підготовки бакалавра відповідно до напрямку та спеціалізованої однорічної або дворічної програми магістра.

У Львівському національному університеті імені Івана Франка диплом магістра філології мають змогу отримати випускники двох факультетів – філологічного та факультету іноземних мов. За напрямом 8.030.501 відбувається підготовка за спеціальностями “українська мова та література”; “мова та література”: (8.030502) (російська, болгарська, сербська, польська); “мова та література” (8.030502) (арабська, перська, японська); “прикладна лінгвістика” (8.030505) – на філологічному факультеті. На факультеті іноземних мов готують фахівців за спеціальностями “мова та література” (8.030502) (англійська, латинська, старогрецька, грецька, іспанська, німецька, французька); “переклад” (8.030507).

У Польщі підготовка магістрів відбувається в межах триступеневої вищої освіти. Після закінчення рівня ліценціата можна здобути ступінь магістра філології, закінчивши курс дворічної освіти та захистивши

магістерську роботу. Ступінь магістра (MSc) можуть також здобути і випускники коледжів після 2–2,5 років додаткового навчання на магістра.

Ступінь магістра філології можна здобути в університетах, наприклад, Ягеллонському (Краків), Варшавському, Вроцлавському, і в інститутах лінгвістичного напрямку. Випускники Вроцлавського університету філологічного факультету, які навчаються за спеціальностями “польська мова та література” та на факультеті слов’янської філології, три відділення якого готують магістрів філології за спеціальностями “чеська мова та література”, “сербська мова та література”, “українська мова та література”, “російська мова та література”, ступінь магістра отримують після захисту наукової роботи.

Підготовка магістрів за спеціальністю “українська мова та література” на факультеті слов’янської філології відбувається впродовж чотирьох семестрів (два роки) та має свої особливості. Освітня програма підготовки магістрів передбачає вивчення дисциплін основного циклу та факультативів, що охоплює 915 годин навчального часу: перший семестр – 285 год, другий – 255 год, третій – 165 год, четвертий – 150 год. За чотири семестри студенти мають змогу набрати 120 кредитів (по 30 кредитів за кожен семестр).

Проаналізувавши навчальну програму магістрів за спеціальністю “українська філологія”, виявили, що магістри засвоюють практичну та теоретичну українську мову (PNJU – mowienie/ pisanie – польск.), українську літературу, контрастивну лінгвістику, теорію та практику перекладу, курс міжкультурної комунікації. Всі заняття, які відбуваються в процесі магістерської підготовки, за формами організації навчання можна поділити на лекції, практичні, семінарські заняття (ćwiczenia), а також заняття, які потребують додаткової самостійної підготовки магістрів (konwersatorium). До занять такого типу студенти повинні готуватися заздалегідь, багато читати, самостійно засвоювати матеріал, підібраний викладачем. Головною метою цих занять є обговорення важливих проблем програми курсу методом дискусії, прослуховування рефератів студентів, перегляду їхніх презентацій. Заняття такого характеру потребують сумлінної підготовки студента, вимагають від викладача проведення частих консультацій з метою підвищення рівня підготовки магістра. Одночасно на такому занятті повинно бути до 25 – 30 студентів.

Цікавою і нетиповою є і така форма навчання на магістерському відділенні як лекція монографічна (Wykład monograficzny). Викладач, який будує свій курс за вимогами цієї форми організації навчання, ретельно добирає дидактичний матеріал лекції, посилається на власні дослідження, наукові доробки, уміщує своє бачення досліджуваної проблеми, трактує власний, авторський, підхід до конкретної проблеми у мовознавстві та літературознавстві.

Проілюструємо програму дисципліни “Сучасна українська література” (60 год), яку магістранти вивчають два семестри. Мета предмета: ознайомлення з українською літературою XIX – XX століть (на території України і в еміграції). У курсі розглядають важливі етапи літературного процесу, значення конфлікту двох культур для розвитку української літератури; творчість М. Хвильового у контексті епохи; літературні угруповання, роль та значення творчості О. Шумського та М. Скрипника для культури українського ренесансу; значення авангардного театру Леся Курбаса; творчість М. Куліша; “Розстріляне Відродження”; літературу соціалістичного реалізму (П. Тичина); розвиток літератури Західної України довоєнного періоду; літературу періоду Другої світової війни; творчість письменників шестидесятників; “Київську школу”; “Химерну прозу”; літературу постмодернізму; розвиток об’єднаної української літератури тощо. Вивчення навчальної дисципліни закінчується іспитом або заліком. Факультативні курси літературознавчого та мовознавчого циклу магістранти вивчають за вибором. Освітня програма підготовки магістрів на слов’янському факультеті пропонує магістрам першого–другого року навчання факультативи із метою ознайомлення з сучасними проблемами літературного процесу в світовому та європейському контексті: “Історія слов’янських літератур”, “Видатні особистості та їхні музи”, “Езотерика і стихія природи в культурах народів світу”, “Дивний герой” російської літератури XIX століття”, “Література російська на рубежі XIX–XX ст.”, “Теорія літератури” та ін.

Мовні факультативи також пов’язані із сучасними проблемами розвитку мовознавства: “Вибрані питання слов’янських мов”, “Порівняльна граматики слов’янських мов”, “Вибрані питання загального мовознавства”, “Мова слов’янська для словістів”, “Час як універсальна мовна категорія (на матеріалі вибраних слов’янських мов)”, “Вибрані питання зі слов’янської діалектології” та ін. Традиційно кожен факультативний курс розрахований на 60 год, вивчення його дає можливість магістрові набрати від 4 до 6 кредитів залікових одиниць.

Зміст навчальних програм підготовки магістрантів за спеціальністю “українська філологія” у Львівському національному університеті імені Івана Франка також спрямований на поглиблення знань з мовознавчих та літературознавчих дисциплін. За два семестри магістранти засвоюють такі курси мовознавчого циклу: “Методологія мовознавчих студій”, “Сучасні ономастичні дослідження”, “Українська лінгвогеографія”, “Актуальні проблеми української граматики”, “Історія лінгвістичних вчень”. Вивчення кожного з них дає змогу набрати до 2–3 кредитів, тому що уміщує 18 лекційних годин та 18 годин практичних занять з обов’язковим заліком або іспитом в кінці семестру.

Для аналізу ми обрали програму літературознавчого циклу “Літературні угруповання міжвоєнного періоду”, яку магістранти українського відділення Львівського національного університету мають змогу прослухати у першому семестрі. Цей спецкурс сприяє поглибленому вивченню історії української літератури 20–30-х років ХХ ст., усієї сукупності літературних угруповань, з одного боку, та окремих літературних спільнот як особливих феноменів, з іншого. Об’єктивно подається діяльність угруповань тодішньої радянської України й еміграції, виявляється схожість і відмінність їх літературно-мистецьких та ідеологічних переконань. Вивчення непростого періоду 1920–1930-х років ХХ ст. у літературі здійснюється шляхом інтерпретації художніх текстів представників різних літературних об’єднань. Магістранти ознайомлюються з поезією та прозою українського письменництва міжвоєнного періоду, які входили до угруповань “Плуг”, “Гарт”, ВАПЛІТЕ, Аспис, МАРС, неокласиків, “Молодняк”, “Логос”, “Листопад” та ін.; сприймають функціонування літературних напрямів, стилів, еволюцію окремих жанрів. Головною метою курсу є розгляд письменницьких спільнот чи об’єднань як літературно-процесуальних феноменів, з одного боку, і як суто літературознавчих, з іншого. Увага приділяється літературним угрупованням міжвоєнного періоду, досі мало вивченим і осмисленим. Завданнями лекційних занять є вивчення двоєдиної проблеми: формування груп 1920 – 1930 років у результаті полеміки про розвиток літератури і динамічність полеміки внаслідок активності угруповань.

Ми не випадково обрали для розгляду саме цю програму курсу підготовки магістрів, оскільки вона є хронологічно дотичною до вже проаналізованої програми “Сучасна українська література”, яка охоплює 30 лекційних та 30 семінарських годин навчального часу підготовки магістрів Вроцлавського університету. Українські філологи – студенти Львівського університету – частково ознайомлюються з українською літературою ХХ ст. на 4-му курсі (підготовка бакалавра). Дисципліна “Літературні угруповання міжвоєнного періоду” на рівні магістерської підготовки сприяє формуванню компетенцій дослідників-літературознавців: усі художні твори аналізуються у зв’язку з часом їхнього написання, з подіями біографії того чи іншого автора, дотичними до обраного історико-літературного періоду, у єдності із тенденціями європейської літератури, із застосуванням принципу історизму. Курс передбачає засвоєння теоретико-літературних понять на конкретному художньому матеріалі, як і увагу до здобутків тогочасної філософії, психології. Отже, матеріал викладається під кутом порівняння історичного, біографічного, естетичного, психологічного, типологічного, комплексно-системного наукових методів. Курс поєднує лекції оглядового характеру із лекціями літературно-портретної форми.

Після засвоєння цього курсу студенти повинні знати основні тенденції і формування, функціонування та розпаду літературних груп міжвоєнного періоду, творчість яскравих представників цих угруповань, розвиток літературних напрямів і стилів, еволюцію окремих жанрів.

У програму підготовки магістрантів українського відділення Львівського університету введено блок дисциплін психолого-педагогічного циклу (“Психологія вищої школи” та “Педагогіка вищої школи”), які спільно з курсами “Методика викладання української мови у вищій школі”, “Методика викладання української літератури у вищій школі” сприяють сформуванню досконалого рівня компетенцій викладача української мови та літератури, оскільки уміщують обов’язкову педагогічну асистентську практику.

Особливістю змісту навчання магістрів у Польщі є спрямованість їх на засвоєння філологічних дисциплін, формування вмінь та навичок з компетенцій філолога: лінгвістичних, літературознавчих, культурологічних, комунікативних тощо. Дворічний курс підготовки магістрів не містить жодної години підготовки випускника як майбутнього педагога, вчителя, викладача. Отримати диплом педагога можна, закінчивши дворічний курс магістра в Інституті педагогіки у Вроцлавському університеті, через систему заочного навчання та інших курсів.

Вища школа у Польщі також розвивається під впливом Болонських реформ, тих глобальних змін, які відбуваються в європейській вищій освіті. Серед численних завдань, які є водночас важливими і складними, вища школа ставить першочергове завдання – не лише навчити студентів основ певних дисциплін, але й сформувати професійні компетенції. Особливістю підготовки магістра-педагога є засвоєння основних компетенцій викладача вищої школи. Це повинні бути не тільки професійні компетенції, які пов’язані з технікою викладача (технічні, спеціальні), а передусім практично-моральні компетенції. Тому процес підготовки випускника до виконання професійних обов’язків має бути зорієнтований на формування особистості студента, його співіснування з одногрупниками та їхнє спільне функціонування у вищому закладі [3, s.16 – 17]. Такій підготовці мали би сприяти дисципліни психолого-педагогічного циклу.

Впровадження компетентісного підходу в освіті зумовлено такими важливими моментами суспільного розвитку, які пов’язані з загальноєвропейською та світовою тенденціями інтеграції та глобалізації економіки; необхідністю гармонізації європейської системи ВО; зміною освітньої парадигми тощо [2].

Такий підхід в освіті повинен змінити всю систему загальноосвітньої та професійної школи України, створити умови для переходу до нового типу навчання та виховання. Це має докорінно змінити і систему підготовки

магістра в Україні, програма підготовки якого сьогодні в стадії доопрацювання. У процесі навчання у магістра має бути сформовано чотири групи компетенцій: соціально-особистісні, загальнонаукові, інструментальні та професійні. Діяльність магістра філології відбувається у площині предметного поля “мови і літератури”, тому основні дисципліни, які він має засвоїти за два семестри, присвячені головним закономірностям і тенденціям розвитку мовознавчих та літературознавчих наук. Підготовка магістра-філолога вимагає і педагогічної підготовки. Студенти мають можливість поглибити свої знання, сформувані професійні вміння та навички на заняттях з “Педагогіки вищої школи”, “Методик викладання мови та літератури у вищій школі”, а також упродовж шеститижневої педагогічної (асистентської) практики.

Висновки. Отже, важливим напрямом підготовки магістрів у класичних університетах Польщі та України є компетентнісний підхід, оскільки головним завданням університетів сьогодні є не лише озброєння студентів сучасними знаннями, але й формування достатнього рівня професійних компетенцій. Тому впровадження компетентнісного підходу в освіті України повинно змінити всю систему загальноосвітньої та професійної школи, створити умови для переходу до нового типу навчання та виховання. Це має докорінно змінити і систему підготовки магістра філолога у Львівському університеті, програма підготовки якого сьогодні в стадії доопрацювання.

1. Закон України “Про вищу освіту”// Законодавчі акти України з питань освіти – К.: Парламентське вид-во, 2004. – 404 с.
2. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании: [монографія] / И.А. Зимняя. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 42 с.
3. Szerlag A. Funkcje szkoły wyższej w kontekście procesu Bolońskiego //Problemy edukacji w szkole wyższej. Oficyna Wydawnicza “Impuls”. – Krakow, 2008. – S. 16–29.

**THE PECULIARITIES OF TRAINING THE MASTERS OF UKRAINIAN
PHILOLOGY IN THE UNIVERSITIES OF L'VIV AND WROCLAW****Halyna Pyatakova**

*Ivan Franko National University of L'viv,
Tuhan-Baranovs'koho Str., 7, UA – 79005 L'viv, Ukraine*

This article observes the peculiarities of training the Masters of Philology in the conditions of reforming the high school. It analyses the curriculum of Ukrainian Philology Masters' education in L'viv, and Wroclaw (Poland) universities, as well in the context of graduate didactic preparation. It also points out the main problems of prospective specialists' training in contemporary conditions.

Key words: the Master of Philology, didactic preparation, education curriculum, specialist, competence, specialized training program.

**ОСОБЕННОСТИ ПОДГОТОВКИ МАГИСТРОВ
ПО СПЕЦИАЛЬНОСТИ “УКРАИНСКАЯ ФИЛОЛОГИЯ”
ВО ЛЬВОВСКОМ ТА ВРОЦЛАВСКОМ УНИВЕРСИТЕТАХ****Галина Пятакова**

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко
ул. Туган-Барановского, 7, 79005 Львов, Украина*

Рассмотрена специфика подготовки магистров филологии в условиях реформирования высшей школы. Проанализировано содержание образования магистров филологии по специальности “украинская филология” во Львовском и Вроцлавском (Польша) университетах в контексте дидактической подготовки выпускников; выделены основные проблемы подготовки будущих профессионалов в современных условиях.

Ключевые слова: магистр филологии, дидактическая подготовка, содержание образования, профессионал, компетенция, программа специализированной подготовки.

Стаття надійшла до редколегії 04.02.2011

Прийнята до друку 10.03.2011